

En bra affärsjurist ser längre än juridiken

Intressekonflikter - identifiering och hantering

**Svenska Försäkringsföreningens seminarium
Compliance i försäkringsbolag**

Stockholm 2011-11-09

Disposition

1. Intressekonflikter
2. Intressekonfliktfrågan föds
3. Hybridbolagsproblemet debuterar
4. FI slår larm
5. FRL:s skyddsregler förstärks
6. FI ger ytterligare vägledning
7. Förhoppningarna knyts till en ny FRL
8. Livförsäkringsutredningen - *ille faciet!*
9. Slutsatser
10. Regler som avser hantering av intressekonflikter
11. Kunskap på Internet

Vad är en intressekonflikt?

... varje situation där en persons rätta fullgörande av en förpliktelse strider mot hans egna intressen

Gunnar Nord och Per Thorell, Intressekonflikter och deras hantering, 2006

... när en beslutsfattare i ett företag representerar två eller flera olika intressen

Prop. 2003/04:109 Förstärkt skydd för försäkringstagare i livförsäkringsbolag

... när två parter har motstående intressen och det inte är uppenbart för den ena vilka intressen eller bakomliggande motiv den andre har

Christina Strandman Ullrich, Compliance, 2011

1. Intressekonflikter

Vad är särskiljande för intressekonflikter i försäkringsbolag?

- Avtalen berör ett **mycket stort antal** försäkringstagare
- Försäkringstagarna är typiskt sett **svaga** i avtalsförhållandet, och därmed skyddsvärda
- Avtalen bygger på **förskottsbetalning** för av försäkringstagaren överlåten risk till försäkringsbolaget men **ersättning betalas i efterskott** och endast om försäkringsfall har inträffat, vilket utreds och bedöms av försäkringsbolaget
- Avtalen är ofta **långsiktiga** och kan inte med lätthet brytas eller flyttas
- Man måste vara **expert** för att kunna bedöma försäkringsbolagets ekonomi, riskhantering och avtalets innebörd - möjligheten att bevaka försäkringsbolagets beslutsfattande är begränsade och **försäkringsbolagets handlingsfrihet** mycket stor
- Ofta avser avtalen **betydande ekonomiska värden** för den enskilde

och

- Försäkringsbranschen utgör en **viktig samhällsfunktion**, varför bristande förtroende för försäkringsbranschen drabbar övriga samhället

Vad kan intressekonflikter leda till?

- Försvagade incitament att driva verksamheten effektivt och med god riskkontroll
- Ökade risker för att försäkringsverksamheten inte drivs i försäkringstagarnas intresse
- Felaktiga överväganden när det gäller överskottshanteringen och tillsynen av denna
- Felaktig styrning av företaget när avtal ska ingås med närstående
- Riskerna för förtäckt vinstutdelning ökar

och

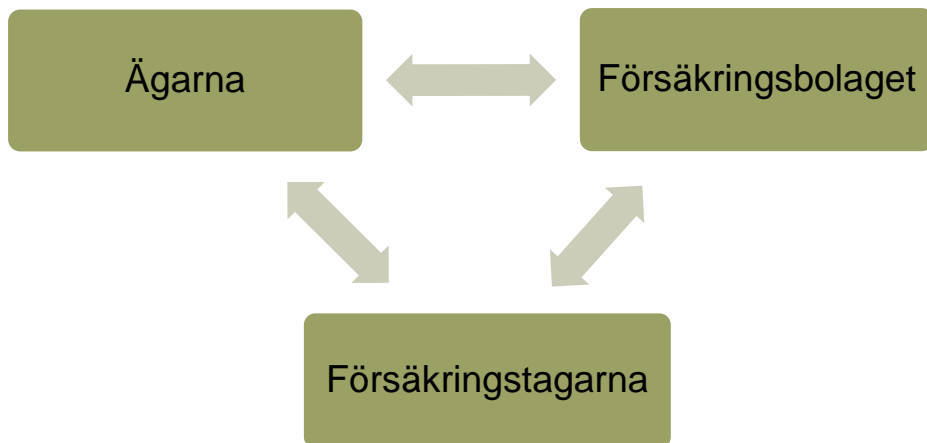
- Riskerna ökar att vissa försäkringstagare behandlas orättvist och andra gynnas

(Prop. 2003/04:109 Förstärkt skydd för försäkringstagare i livförsäkringsbolag)

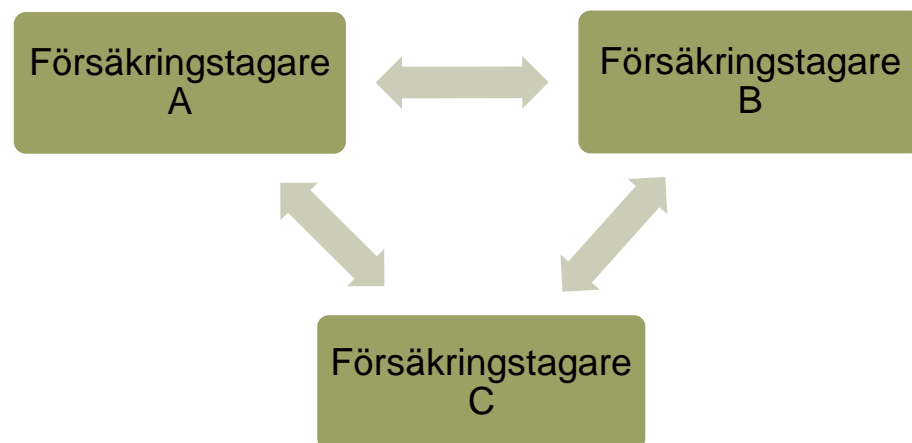
1. Intressekonflikter

Hur indelas intressekonflikter?

Koncernkonflikter

Interna konflikter

2. Intressekonfliktfrågan föds i 1948 års lag

Koncernkonflikterna planteras

Skälighetsprincipen: Intressekonflikt mellan bolaget/ägarna och försäkringstagarna

- Livförsäkring (1948 års lag):

”bereda försäkring till en med hänsyn till försäkringens art skälig kostnad” (263 § 1 stycket)

- Skadeförsäkring (1950 års ändring av 1948 års lag):

”premiesättningen är skäligt avvägd med hänsyn till den risk, som försäkringen är avsedd att täcka, nödiga omkostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt” (282 § 2 mom)

- 1999 års modernisering av GFRL:

Skälighetsprincipen gäller för försäkringar som har (a) tecknats före den 1 januari 2000 eller (b) förnyats efter 1999

De interna konflikterna planteras

Kontributionsmetoden: intressekonflikt mellan försäkringstagarna

1948 års lag: kontributionsmetoden är en del av skälighetsprincipen

- Vid fördelning av kostnader och intäkter ska en rimlig avvägning göras mellan försäkringstagarna inbördes eller i varje fall mellan olika försäkringstagargrupper

1999 års modernisering av GFRL: kontributionsprincipen är en självständig princip

- Återbäring ska gottskrivas med en fördelning som utgår från försäkringens bidrag till överskottet
- Kontributionsprincipen ska tillämpas av ett livförsäkringsföretag om inte annat följer av bestämmelser i försäkringsavtalet eller i bolagsordningen

Lösningen : Behovsprincipen

- Koncession får endast beviljas om det finns behov av ett ytterligare försäkringsbolag
- Koncession bör inte medges för nybildat försäkringsaktiebolag att bedriva personförsäkring:

”Mot bakgrund av nuvarande samhällsutveckling ter det sig icke tilltalande att ... personförsäkring i vidsträckt mening göras till föremål för privatekonomiskt företagarintresse”

(prop. 1948:50 s. 175 ff.)

Resultat:

Vid tillkomsten av GFRL 1982 finns endast ett livförsäkringsaktiebolag:

- Skandia Liv - bolaget hade frivilligt infört ett vinstutdelningsförbud i sin bolagsordning

3. Hybridbolagsproblemet debuterar

Hybridbolagen ser dagens ljus när livmarknaden avregleras

1982 - En ny försäkringsrörelselag anpassad till 1975 års aktiebolagslag

- Vinstutdelningsförbudet införs

Rolf Wirtén

1985 års koncessionsbestämmelser

- Behovsprincipen avskaffas

Kjell Olof Feldt

Resultat: Koncession av icke vinstutdelande livförsäkringsaktiebolag (hybridbolag) möjliggörs

1990 – Marknadsöverenskommelsen (MÖ) hävs och livförsäkringsmarknaden blir konkurrensutsatt

Resultat: Konkurrensen skapar incitament för nybildning av livförsäkringsaktiebolag

Hybridbolagsutvecklingen tar fart

1985

(behovsprincipen avskaffas)

- Skandia Liv

1999

**(vinstutdelande livförsäkrings-
aktiebolag tillåts)**

- Skandia Liv
- AMF Pension (95)
- KPA Liv (95)
- Salus Ansvar Liv (95)
- SEB Trygg Liv Nya (96)
- AFA (96)
- SEB Trygg Liv Gamla (97)
- KPA Pension (97)
- Förenade Liv (97)
- LF Liv (98)

Livbolagskrisen tillstöter

- **2001 - Enronskandalen** blir startskottet för en långvarig börsnedgång
- Livbolagen gör stora förluster på börsen, återbäringsräntor sänks, Allanregeln sätts ur spel och flera bolag reallokerar preliminärt fördelad återbäring
- **2002 - Skandiaaffären:** Skandia AB binder Skandia Liv i ett långsiktigt kapitalförvaltningsavtal med ett koncernbolag. Därefter överlåter Skandia AB bolaget till DnB för 3,2 miljarder kronor

Jeffrey Skilling

Lars Erik Pettersson

Ingrid Bonde

- **2003** - Finansinspektionen får regeringens uppdrag att granska livbolagens verksamhet och slår larm om **intressekonflikter i livbolagen**

(Rapport 2003:2 Intressekonflikter i livbolagen)

4. FI slår larm

Finansinspektionen fokuserar på ett särskilt problemområde

- Avtal och transaktioner mellan närstående bolag medför särskilda risker för att intressekonflikter inte beaktas

Problemområdet indelas i

- Avtal om interna tjänster
- Fördelning av koncernkostnader och
- Transaktioner av engångskaraktär

Finansförvaltningen anses särskilt känslig. Det förekommer t.ex. att

- Finansförvaltningen genomför onödigt många transaktioner genom närstående bolag eller styr placeringar till närstående bolag
- Finansförvaltningen läggs ut på närstående bolag
- Annan service från närstående bolag (förvaring, redovisning, marknadsföring) utnyttjas utan prövning av om det är det bästa alternativet

5. FRL:s skyddsregler förstärks

- **2004** - Finansinspektionens larmrapport resulterar i omfattande ändringar i GFRL för att **förstärka försäkringstagarinflytandet**

(prop. 2003/04:109 Förstärkt skydd för försäkringstagare i livförsäkringsbolag)

Gunnar Lund

Marita Ulvskog

5. FRL:s skyddsregler förstärks

Vad innebar de nya skyddsreglerna i FRL?

Försäkringsföretagets riktlinjer

Placeringsriktlinjer

- Placeringsriktlinjer ska omfatta samtliga tillgångar, inte enbart de tillgångar som används för skuldtäckning (8 kap. 4 § FRL)

och

- Livförsäkringstagare ska informeras (8 kap. 5 § FRL)

5. FRL:s skyddsregler förstärks

Vad innebar de nya skyddsreglerna i FRL?

Försäkringsföretagets riktlinjer

Riktlinjer för hantering av intressekonflikter

- Alla försäkringsföretag som driver direkt försäkringsrörelse ska upprätta riktlinjer för hantering av intressekonflikter mellan bolagets intressenter, dvs. mellan försäkringstagare, aktieägare, delägare och garantier (8 kap. 7 § FRL)
- Riktlinjerna ska fastställas av styrelsen, som även ansvarar för att de följs och fortlöpande prövar om de behöver ändras (8 kap. 8 § FRL)

och

- Finansinspektionen ska förelägga företaget eller styrelsen att vidta rättelse om riktlinjerna inte längre är tillfredsställande med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av företagets rörelse (16 kap. 1 § FRL)

Riktlinjer för hantering av intressekonflikter (forts.)

Riktlinjerna bör

- Innehålla de övergripande principerna och ramarna för hantering av intressekonflikter,
- fungera som analys- och styrningsunderlag,
- fungera som ett verktyg för att främja bolagsintern kontroll och
- ge vägledning i beslut som avser förmögenhets- och riskfördelning mellan olika intressentgrupper
- Intressekonflikter gentemot företagets anställda och andra som uppbär ersättning ska inte regleras i riktlinjerna, utan i företagets ersättningspolicy (2011:2 Allmänna råd om ersättningspolicy i försäkringsföretag mfl.)
- Riktlinjerna behöver inte ges in till FI eller offentliggöras

5. FRL:s skyddsregler förstärks

Försäkringsföretagets ledning

Oberoende styrelseledamöter

- I försäkringsaktiebolag som inte får dela ut vinst och ömsesidiga försäkringsbolag, ska mer än hälften av styrelseledamöterna vara personer som varken är anställda i bolaget eller anställda eller styrelseledamöter i företag som ingår i samma koncern som bolaget eller i en företagsgrupp av motsvarande slag (11 kap. 7 § och 12 kap. 25 § FRL)

Försäkringstagarrepresentanter

- I ett försäkringsaktiebolag som inte får dela ut vinst ska minst en av styrelseledamöterna utses av försäkringstagarna eller av någon intressegrupp som har anknytning till dem
- Sådan styrelseledamot får inte vara aktieägare i bolaget, anställd i bolaget, eller aktieägare, anställd eller styrelseledamot i företag som ingår i samma koncern som bolaget eller i en företagsgrupp av motsvarande slag (11 kap. 7 § FRL)
- I GFRL gällde motsvarande även för ömsesidiga försäkringsbolag. Genom FRL har i stället införts regeln att minst hälften av fullmäktige ska utses av delägarna eller av organisationer som kan anses företräda delägarnas intressen (12 kap. 38 § FRL)

5. FRL:s skyddsregler förstärks

Försäkringsföretagets beslutsfattande

Utvidgade jävsregler

- Undantaget i ABL från jäv när
 - (1) styrelseledamot eller VD äger samtliga aktier i bolaget eller
 - (2) bolagets motpart är ett företag i samma koncern,
gäller inte i icke vinstutdelande försäkringsaktiebolag. Undantag gäller i stället om
 - (1) försäkringsaktiebolaget äger samtliga aktier i motparten och
 - (2) motparten är vinstutdelande

Vidgad skyddskrets för generalklausulerna

- Generalklausulerna för bolagsstämman (11 kap. 5 § FRL) samt styrelsen och andra ställföreträdare (11 kap. 11 § FRL) i försäkringsaktiebolag, omfattar även skydd för försäkringstagare eller andra ersättningsberättigade som på grund av försäkringsavtal har rätt till en andel av de ackumulerade vinster som uppstår i rörelsen
- Motsvarande bestämmelser gäller för ömsesidiga försäkringsbolag (12 kap. 29 §)

6. FI ger ytterligare vägledning

Ingrid Bonde

- **2005** - Finansinspektionen publicerar en vägledning om **koncerninterna affärer i livbolag**

(Koncerninterna affärer i livbolag - en vägledning, 2005-08-16)

6. FI ger ytterligare vägledning

VINGE

”God standard” för riktlinjer för hantering av intressekonflikter

Riktlinjerna bör åtminstone ange:

- Avtal ska vara skriftliga
- Situationer där intressekonflikt kan uppstå ska identifieras och analyseras
- Krav på identifiering av jäviga beslutsfattare inför varje avtal
- Krav på strukturerade och dokumenterade beslutsunderlag
- Direktiv om behovsanalys och konsekvensanalys av väsentliga transaktioner
- Metoderna för prissättning och fördelning av koncerngemensamma kostnader ska beskrivas
- Det ska framgå hur kontroll av förenlighet med vinstutdelningsförbudet och andra regler ska utföras
- Direktiv om uppföljning efterlevnad och rapportering
- Beslutsordning och ansvarsfördelning för hantering av risken för intressekonflikt

7. Förhoppningarna knyts till en ny FRL

Bosse Ringholm

- Regeringen tillsätter **Försäkringsföretagsutredningen** för att "skapa en modern och tydlig associationsrättslig reglering" och "analysera frågor om fördelning av överskott" (Direktiv 2003:125)

- **2005** träder den **nya aktiebolagslagen (ABL)** i kraft och nya **försäkringsavtalslagen (FAL)** antas av riksdagen

Thomas Bodström

**Lena Friman
Blomgren**

- **2006** presenterar **Försäkringsföretagsutredningen** ett förslag till ny FRL med radikala lösningar av intressekonfliktsfrågan (SOU 2006:55)

7. Förhoppningarna knyts till en ny FRL

Utredningsdirektiven uppfylldes med råge

Intressekonflikter i hybridbolagen

- Samtliga hybridbolag avvecklas genom att ombildas, antingen till
 - vinstutdelande försäkringsaktiebolag eller
 - ömsesidiga försäkringsbolag

Intressekonflikter i ömsesidiga försäkringsbolag

- Rösträtten i ömsesidiga försäkringsbolag utövas endast av delägarna (eller deras representanter)

(SOU 2006:55)

7. Förhoppningarna knyts till en ny FRL

Intressekonflikter i hybridbolagen

- Tre av **utredningens experter** var skiljaktiga:
 - Problemen med hybridbolagen beror inte på brister i de associationsrättsliga reglerna. Problemen beror på att försäkringsbranschen har ingått avtal där rätten till överskotten inte har reglerats
 - Ombildning av hybridbolag till vinstutdelande bolag med villkorad återbäring leder inte till en tydlig åtskillnad mellan försäkringstagarnas medel och bolagets riskkapital; intressekonflikten i finansförvaltningen kvarstår
- Ombildningen skulle tvinga aktieägare att tillskjuta betydande kapital för att behålla kontrollen:
 - **AMF** minst 11 miljarder kronor
 - **Skandia** minst 16 miljarder kronor

7. Förhoppningarna knyts till en ny FRL

Intressekonflikter i de ömsesidiga bolagen

- Utredningens förslag skulle ha drabbat arbetsmarknadens organisationer:
 - I **Folksam** hade delägarna (=försäkringstagarna) inte rätt att utse någon delegerad till bolagsstämman. Alla delegerade utsågs av KF, LO, TCO, HSB och Riksbyggen
 - Inte heller i **Alecta** hade delägarna (=försäkringstagarna) rätt att utse någon delegerad till bolagsstämman (överstyrelsen). Alla delegerade utsågs av kollektivavtalsparterna

7. Förhoppningarna knyts till en ny FRL

Så vad gjorde Finansdepartementet?

- Ingenting, i tre år

Därefter:

- Ds 2009:55 En ny försäkringsrörelselag
 - Hybridbolagsfrågan är inte löst
 - Makten över de ömsesidiga bolagen har fått en kompromisslösning
 - Regeringen hänskjuter de kontroversiella delarna av Försäkringsföretagsutredningens förslag till ytterligare utredning av Livförsäkringsutredningen (Direktiv 2010:43)

Anders Borg

7. Förhoppningarna knyts till en ny FRL

Makten över de ömsesidiga bolagen

Försäkringsföretagsutredningen:

- *"I ett ömsesidigt försäkringsbolag får endast en delägare eller dennes ställföreträdare utse en fullmäktig"* (12 kap. 27 §)

Nya FRL:

- *"... minst hälften av fullmäktige ska utses av delägarna eller av organisationer som kan anses företräda delägarnas intressen"* (12 kap. 38 §)

Anders Sundström

Staffan Grefbäck

8. Livförsäkringsutredningen - *ille faciet!*

Hybridbolagsfrågan

Direktiv till Livförsäkringsutredningen (flytträtten) att

- Analysera reglerna om konsolideringsfond och föreslå hur överskott ska hanteras i framtiden
- Överväga vilka åtgärder för att öka försäkringstagarnas inflytande som krävs för att det inte ska anses nödvändigt med tvingande ombildning till vinstutdelande
- Överväga hur ombildningsreglerna ska bli tydligare och öka försäkringstagarnas möjligheter till inflytande över ombildningen (Direktiv 2010:43)

Tre alternativ för överskottshantering i hybridbolag och ömsesidiga bolag:

1. Förbättrade riktlinjer och tillsyn samt utökat försäkringstagarinflytande i hybridbolag
 - Konsolideringsfonden och nuvarande överskottsregler behålls
 - Tydligare krav på interna regler och FI:s tillsyn
 - Ytterligare förstärkningar av försäkringstagarnas inflytande i hybridbolagen
2. Alternativ 1 + maxgräns för konsolideringsfonden
 - Konsolideringsfonden begränsas till vad som behövs som långsiktigt riskkapital
 - Resterande överskott gottskrivs som garanterad eller villkorad återbäring
 - Omprövning sker varje år
3. Konsolideringsfonden avskaffas, rätten till överskotten avtalsregleras och delägarinsatser lagregleras
 - Konsolideringsfonden och nuvarande överskottsregler avskaffas
 - All fördelning av överskott ska vara avtalsreglerad
 - Ägarna ska stå för allt riskkapital. Aktieägare får rätt till begränsad avkastning. Delägare får göra ägarinsatser

9. Slutsats

Är slutsatsen av vad som sagts idag att man kan hantera försäkringsföretagens intressekonflikter om

1. lagstiftaren klarlägger vem som har rätt till konsolideringsfonden och
2. försäkringsföretagen upprättar riktlinjer om hantering av intressekonflikter?

Nej!

Slutsatsen är att

1. intressekonflikter uppstår i **alla** försäkringsföretag och
2. hantering av intressekonflikter handlar om **regelefterlevnad (compliance)**
 - FI har meddelat vägledning om vad som är god standard för en compliancefunktion i ***FFFS 2005:1 Styrning och kontroll av finansiella företag***
 - Genom implementeringen av Solvens II kommer compliance, liksom andra funktioner för företagsstyrning, att regleras i FRL och EU-förordning (se **SOU 2011:68 Rörelse reglering för försäkring och tjänstepension**)

10. Regler som avser hantering av intressekonflikter

Rörelseregler

- Skälighetsprincipen (1 kap. 24 §)
- Kontributionsprincipen (11 kap. 18 § och 12 kap. 69 §)
- Vinstutdelningsförbudet (11 kap. 16 § och 12 kap. 64 §)
- Genomlysningssprincipen (4 kap. 2 § och FFFS)
- God försäkringsstandard (4 kap. 3 § och FFFS)
- Jävsavtalsreglerna (4 kap. 9-10 §§)
- Förespeglingsförbudet (4 kap. 12 §)
- Flytträtt (5 kap. 15-16 §§, 11 kap. 18 § och 12 kap. 69§)
- Skuldtäckningsregister (6 kap. 30-31 §§ och FFFS)

Riktlinjer

- Tekniska riktlinjer (8 kap. 1-3 och 8 §§ och FFFS)
- Placeringsriktlinjer (8 kap. 4-6 och 8 §§ och FFFS)
- Riktlinjer för hantering av intressekonflikter (8 kap. 7-8 §§ och 16 kap 1 § och FFFS)

Företagsstyrning

- Ägar- och ledningsprövning (2 kap. 4 §, 11 kap. 2 §, 14 kap. 5 § och 15 kap. 1-5 §§ och FFFS)
- FFFS 2005:1 och de kommande Solvens II-reglerna i FRL om
 - Riskkontroll
 - Compliance
 - Internrevision
 - Aktuariefunktion
 - Outsourcing

Associationsrättsliga regler

- Oberoende styrelseledamöter (11 kap. 7 § och 12 kap. 25 §)
- Försäkringstagarrepresentanter (11 kap. 7 § och 12 kap. 38 §)
- De utvidgade jävsreglerna (11 kap. 10 § och 12 kap. 28 §)
- Den vidgade skyddskretsen för generalklausulerna (11 kap. 5 och 11 §§ samt 12 kap. 29 §)

Övriga regler

- Försäkringsavtalslagens informationsregler
- Lagen om finansiell rådgivning
- Försäkringsförmedlarlagens informationsbestämmelser
- Bonusreglerna (FFFS 2011:2 Allmänna råd om ersättningspolicy i försäkringsföretag mfl.)

11. Kunskap på Internet

- www.fi.se Intressekonflikter i livbolagen, Rapport 2003:2
- www.regeringen.se Prop. 2003/04:109 Förstärkt skydd för försäkringstagare i livförsäkringsbolag
- www.fi.se Koncerninterna affärer i livbolag - en vägledning, PM 2005-08-16
- www.su.diva-portal.org Ulrika Apelqvist och Johanna Strandroth, Intressekonflikter i livbolagen, Magisteruppsats Stockholms Universitet, 2006
- www.fi.se Flytträtt för sparande i pensionsförsäkring - kartläggning och förslag, Rapport 2006:16
- www.fi.se Pensionsmarknad i förändring, Rapport 2008:17
- www.fi.se Konsumentskyddet på finansmarknaden, Rapporter 2008:13 och 2009:10
- www.regeringen.se SOU 2011:68 Rörelse reglering för försäkring och tjänstepension

